

UZGODNIONO

18. LIP. 2023

dnia

Małopolski

Wojewódzki Konserwator Zabytków
w Krakowie

31-002 Kraków, ul. Kanonicza 24

ng. ZR-I. 5142. 106. 2023. JH

p-24 ZR-I. 5142. 106. 2023

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH

ELEWACJE KOŚCIOŁA

KOŚCIÓŁ PARAFIALNY P. W. WNIEBOWZIECIA
NAJŚWIĘTSZEJ MARII PANNY W KSIĄŻNICACH WIELKICH

autor opracowania: mgr Aleksandra Wójcicka
opis formalny i historia obiektu: dr hab. Andrzej Włodarek

KRAKÓW, CZERWIEC 2023

mgr konserwacji i restauracji malarstwa

Aleksandra Wójcicka

Aleksandra Wójcicka

SPIS TREŚCI

WSTĘP

HISTORIA KOŚCIOŁA

OPIS KOŚCIOŁA

OPIS I STAN ZACHOWANIA ELEMENTÓW WYSTROJU

 Tynki

 Dekoracje architektoniczne

 Dekoracje sztukatorskie

 Elementy kamienne

 Elementy drewniane

 Elementy metalowe

ZAŁOŻENIA KONSERWATORSKIE

PROPONOWANE POSTĘPOWANIE KONSERWATORSKIE

 Tynki

 Dekoracje architektoniczne

 Dekoracje sztukatorskie

 Elementy kamienne

 Elementy drewniane

 Elementy metalowe

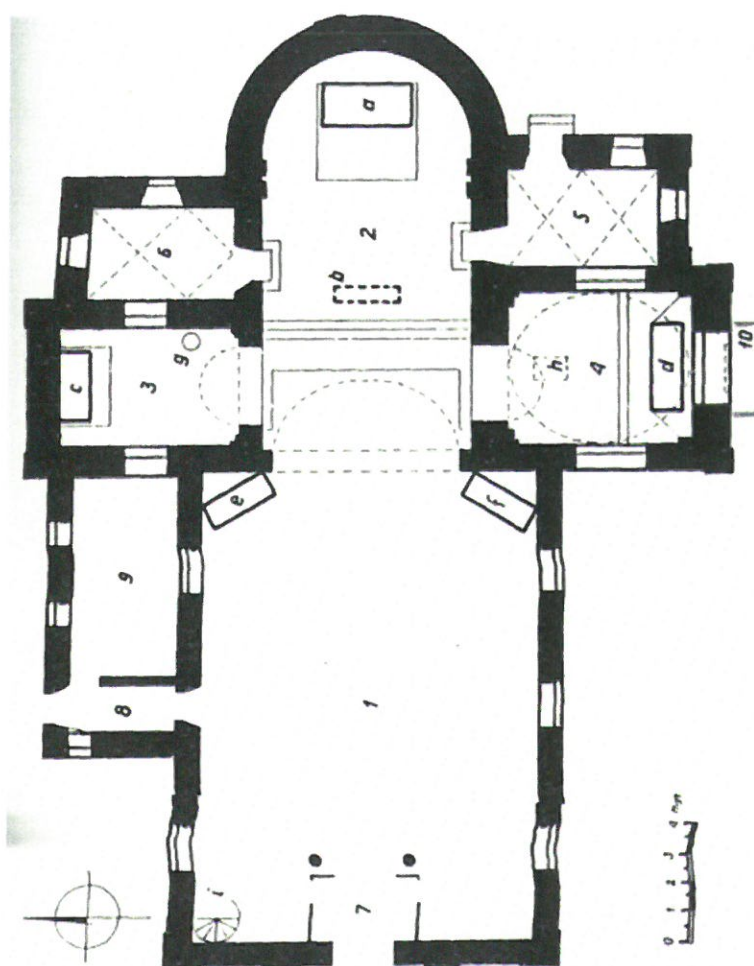
DOKUMENTACJA FOTOGRAFICZNA

WSTĘP

Program prac obejmuje konserwację elementów zabytkowego wystroju elewacji kościoła, do których należą:

- tynki
- dekoracje architektoniczne
- dekoracje sztukatorskie
- elementy kamienne: figury – św. Franciszek z Asyżu, św. Antoni Padewski, płaskorzeźba z przedstawieniem Baranka Apokaliptycznego, zegar słoneczny, tablica z inskrypcjami i kropielnice
- elementy drewniane: Chrystus Ukrzyżowany (dawny Ogrojec) z zadaszeniem i stolarka drzwiowa
- elementy metalowe: ażurowa balustrada i dekoracja pod okapem daszku nad figurą Chrystusa Ukrzyżowanego, kraty w oknach i drzwi

Ze względu na duże zawilgocenia murów świątyni przed przystąpieniem do prac konserwatorskich wymagane są prace budowlane o charakterze naprawczym, polegające na usunięciu przyczyn takiego stanu zachowania. Należą do nich usunięcie popękanych opasek cementowych wokół kościoła, wykonanie izolacji pionowej fundamentów, drenażu opaskowego, a także korekty ofasowań i rur spustowych dla sprawnego odprowadzenia wód opadowych. Zagadnienia te opracowane zostaną w Projekcie Budowlanym. Te działania są warunkiem dla skutecznej renowacji murów świątyni wraz z pozostałymi jej elementami, zarówno na elewacjach zewnętrznych jak i we wnętrzu.

- 1 nawa
- 2 prezbiterium
- 3 kaplica św. Izydora
- 4 kaplica NMP Niepokalanie Poczętej
- 5 zakrystia
- 6 stara zakrystia (obecnie składzik)
- 7 chór
- 8 kruchta
- 9 magazyn,
- 10 ogrójec
- a poliptyk
- b ołtarz
- c ołtarz z Drzewem Jessego
- d ołtarz NMP Niepokalanie Poczętej
- e ołtarz św. Mikołaja
- f ołtarz MB Nieustającej Pomocy
- g chrzcielnica
- h krypta
- i wejście na chór

HISTORIA KOŚCIOŁA

Najstarsza wzmianka o parafii w Książnicach Wielkich pochodzi z roku 1326. Zapewne już wówczas istniał kościół, najpewniej drewniany. W roku 1484, na miejscu starszego kościoła drewnianego pw. Trójcy Świętej, prepozyt książnicki Mikołaj z Koprzywnicy ufundował nowy drewniany kościół. Obecne prezbiterium z zakrystią od północy i kaplicą północną zostały wzniesione kosztem wikariusza książnickiego Piotra Gajskiego w latach 1673-1680. Kaplica od południa przy prezbiterium została dostawiona w roku 1733 z fundacji Kazimierza Dębskiego. Do prezbiterium przylegała od zachodu drewniana nawa, być może tożsama z kościołem ufundowanym przez Mikołaja z Koprzywnicy lub wzniesiona z wykorzystaniem materiału z jego rozbiórki. Obecna murowana nawa kościoła książnickiego została wzniesiona w roku 1864. Kościół był restaurowany w I. połowie XX wieku, po uszkodzeniach w czasie pierwszej wojny światowej i odnawiany w latach 60-tych i 80-tych XX wieku.

Pierwsza wzmianka źródłowa o kościele w Książnicach Wielkich pochodzi z XV wieku, a zamieścił ją Jan Długosz w *Liber Beneficiorum*: "Xyangnice, villa habens in se parochielem ecclesiam Sancto Stephano regi dictam" (Książnice, wieś mająca drewniany kościół parafialny pod wezwaniem świętego Stefana Króla). Tak więc, w XV wieku istniała w Książnicach Wielkich niewielka drewniana świątynia, która była miejscem kultu i życia religijnego parafii. Ponadto, poboczne źródła wskazują, że już w 1326 roku istniał w Książnicach kościół, którego rektorem i plebanem był nieznany nam bliżej Grzegorz. W rok później źródła notują imię plebana Książnic Wielkich Wincentego, który piastował równocześnie godność dziekana książnickiego. W świetle aktualnego stanu badań nie można stwierdzić z całą pewnością kiedy został wzniesiony pierwszy kościół w Książnicach Wielkich. Z faktu, że pierwotny kościół był pod wezwaniem św. Stefana króla węgierskiego, można wnioskować, iż książnicka świątynia istniała już w XII wieku, kiedy to cześć św. Stefana była w Polsce żywa i popularna¹. Ksiądz Jan Wiśniewski dowodzi, że w Książnicach musiała stać początkowo kaplica, której kapłanem w 1224 r. był niejaki Radwan (capellanus de Ksenyc). Taką hipotezę o powstaniu pierwszego kościoła w Książnicach Wielkich potwierdza inwentarz z 1860 r., w którym czytamy: "Kościół i parafia w Książnicach Wielkich erygowane około 1220 r., lecz erekcji w dokumentach kościelnych nie znaleziono. Rodzi się pytanie o dalsze dzieje kościoła w Książnicach Wielkich. Pierwsza świątynia, opisana przez Długosza, pod wezwaniem św. Stefana musiała ustąpić miejsca w 1484 r. nowemu kościołowi, również drewnianemu, zbudowanemu przez zasłużonego dla Książnic plebana

¹ Wiadomo, że św. Stefan zmarł w 1038 roku i jego kult zaczął się szerzyć wkrótce po śmierci ("podniesienie" relikwii miało miejsce w 1083 r., prawdopodobnie za zgodą papieża Grzegorza VII). Matką króla węgierskiego św. Stefana była Adelajda, siostra księcia polskiego Mieszka I. Jest więc zrozumiałe, że dwór Piastów popierał kult swego krewnego na terenie naszego kraju. Wydaje się zatem słuszną hipoteza, która powstanie tej pierwszej świątyni przesuwają najpóźniej na XII w.

Mikołaja z Koprzywnicy². W takim opłakanym stanie znalazł świątynię Pańską Mikołaj z Koprzywnicy, pleban i prepozyt w Książnicach Wielkich. O jego pracy i zasługach dla kościoła w Książnicach Wielkich wspomina nieznany autor jeszcze na innym miejscu: "Najczcigodniejszy wyżej wymieniony, Pan Mikołaj z Koprzywnicy prepozyt książnicki wybudował i skonstruował od początku i całkowicie własnymi środkami i nakładami kościół drewniany i cmentarz w Książnicach w roku Pańskim 1484. Kościół ten został". Mimo, że za czasów plebana Wincentego świątynia p. w. św. Stefana była w dobrym stanie, to jednak czas doprowadził ją do ruiny. Pierwszy prepozyt książnicki Mikołaj z Koprzywnicy zbudował własnym kosztem świątynię, bogato ją ozdobił i wyposażył w ołtarze, szaty, naczynia liturgiczne. Nowy drewniany kościół zbudował w 1484 roku, pod wezwaniem Najświętszej Maryi Panny Wniebowziętej. Budowla została konsekrowana p. w. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny i św. Stefana, króla węgierskiego w roku 1487 przez Pawła, biskupa pomocniczego Krakowskiego Jana Krzeszkowskiego (?). Prepozyt Mikołaj z Koprzywnicy ufundował znajdujący się w prezbiterium późnogotycki poliptyk jako ołtarz główny. Jego powstanie wiąże się z kręgiem Wita Stwosza o czym może świadczyć sposób wykonania oraz inskrypcja wyryta na ramie, informująca że został wykonany w 1491r. na zamówienie miejscowego plebana Mikołaja z Koprzywnicy, czyli w czasie kiedy jeszcze Wit Stwosz był w Krakowie. Historycy sztuki przyjmują, że ten późnogotycki poliptyk z całą pewnością pochodzi ze szkoły artystycznej Stwosza. Niektórzy uważają ten zabytek za dzieło ucznia z pracowni Stwosza³. Ostatnio prof. Zdzisław Kępiński sformułował tezę, że projekt ołtarza książnickiego jest dziełem Wita Stwosza⁴. Ponadto uważa, iż skrzydła poliptyku w Książnicach są dziełem własnoręcznym Wita Stwosza⁵. Kościół w Książnicach Wielkich odbudowany przez prepozyta Mikołaja z Koprzywnicy przetrwał blisko dwieście lat. Na początku XVII wieku Książnice miały zasłużonego wielce dla parafii kapłana, wikariusza ks. Piotra Gajskiego, który zbudował nową, większą jeszcze świątynię parafialną⁶. Z akt wizytacyjnych, dowiadujemy się, że nowy kościół p. w. Matki Boskiej

² Akta Archiwum Parafialnego w Książnicach Wielkich, „...Ten sam, wyżej wymieniony Pan Mikołaj, był prepozytem według prawa w parafii w Książnicach Wielkich, gdzie niczego nie znalazł. Wszystko było zniszczone, wyludnione, doprowadzone do ruiny, tak odnośnie do kościoła jak i posiadłości plebańskich. Ziemia orna i łąki należące do kościoła były opustoszałe. Na nich, wyżej wymieniony Mikołaj z Koprzywnicy wszystko odnowił i naprawił, odbudowując wszystko na nowo. Kościół był bardzo stary, grożący zawaleniem i podziurawiony, tak że psy i świny wchodziły do kościoła przez dziury w ścianach. Nie było żadnego śladu cmentarza. Było ogrodzenie cmentarza lecz przechodziły przez nie owce i krowy i wiodła droga wiejska, którą przejeżdżały zaprzęgi konne. Na tym miejscu Pan Mikołaj własnymi środkami wybudował nowy kościół i cmentarz...”

³ Wskazywano na malarza i snycerza Michała, pomocnika Wita Stwosza jako na prawdopodobnego wykonawcę książnickiego zabytku.

⁴ „...Nie tylko jako kompozycja generalna - pisze Kępiński - rzucona przez mistrza w słownych wskazówkach lub odręcznym, spontanicznym szkicu, ale całe postępowanie rysunkowe i pełna geometryzacja zamierzonej całości łącznie z jej najdrobniejszymi szczegółami, o ile wymagały one określenia w projekcie, a także i system użytych miar wskazuje na osobistą pracę tego artysty i zdradza jego tajemnice zawodowe”.

⁵ Z. Kępiński, ...

⁶ Akta wizytacyjne, Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie

Wniebowziętej składał się z: mniejszego prezbiterium wraz z murowanymi kaplicami, zaś korpus nawowy drewniany został wzniesiony na murowanym fundamencie. W archiwum parafialnym Książnic Wielkich znajdujemy notatkę pochodzącą z XVIII wieku mówiącą o odbudowie kościoła przez księdza wikariusza P. Gajskiego⁷. Dodatkowym potwierdzeniem powyższej informacji jest pamiątkowa płyta zamieszczona w pilastrze arkady w prezbiterium z następującym napisem: „ Bogu najlepszemu, najwyższemu i Wniebowziętej N. M. P., ten kościół od nowości zbudował i ozdobił własnymi nakładami, z pomocą samego Boga, pomimo licznych trudności, wikariusz Piotr Gajski i pozostawił go swojej rodzinnej ziemi na pamiątkę. W roku Pańskim 1680 „Inskrypcja o podobnej treści znajduje się nad wejściem do dawnej zakrystii na ciosowym łuku: R. Petrus Gayski vic. Eccl. a Xiaznic Fornicem hunc proprio sumptu procuravit⁸. Przytoczone powyżej zapisy źródłowe informują że ks. Piotr Gajski odbudował własnym kosztem świątynię, która - jak można przypuszczać - niewiele różniła się wielkością od obecnego kościoła; pokryta była dachówką, posiadała dwie kaplice, od północnej strony - św. Izydora, zbudowaną razem z kościołem. Natomiast od południowej strony, kaplicę Matki Najświętszej Niepokalanie Poczętej, zbudowaną w 1733 r. przez Kazimierza z Dęby Dębskiego - właściciela Majkowic. Według XVIII-wiecznego protokołu wizytacyjnego świątynia książnicka wyglądała następująco: „...Do wnętrza prowadziła brama główna i dwie boczne, od południa i północy. Część pierwsza, murowana wyłożona była białym i czarnym marmurem, nawa główna kamieniem: te dwie części oddzielone były pięknym łukiem, na którym znajdowała się postać Chrystusa ukrzyżowanego, u dołu zaś umieszczone były figury: Magdaleny u stóp krzyża i z boku Najświętszej Maryi Panny i św. Jana. Kościół zdobiła drewniana wieżyczka, z jednym małym dzwonkiem; tuż obok stała również drewniana dzwonnica, posiadająca trzy dzwony.”⁹ Powyższy opis pokazuje, że wikariusz książnicki, dołożył wszystkich swoich sił oraz własnych funduszy na rozbudowę miejscowej świątyni, którą całkowicie umeblował, wyposażył, a także ogroził. Dzieło ks. Piotra Gajskiego zostało dokończzone w 1864 r. przez miejscowego proboszcza ks. Teodora Tomaszewskiego, który w miejsce drewnianej dotychczas nawy, postawił murowaną nawę zaś mniejszą, z której odpadł tynk, zupełnie odnowił. W 1869 r. dokonał biskup Maciej Majerczak benedykcji nowo odrestaurowanej świątyni książnickiej. Ten całkowicie wykonczony Dom Boży uległ zniszczeniu w czasie pierwszej wojny światowej; utracił wówczas dwa dzwony, poważnie został naruszony dach, wieżyczkę zaś, sygnaturkę, z obawy przed zawaleniem musiano usunąć. Wszystkie te

⁷ Księga parafialna Książnic Wielkich, „...Kościół w Książnicach Wielkich, pod wezwaniem Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w roku 1680 został całkowicie odbudowany z własnych nakładów przez Najczcigodniejszego P. M. Piotra Gajskiego, wikariusza tutejszej parafii. Był on konsekrowany, jak można wnosić świadectw wielu ludzi żyjących w tej parafii (ponieważ nie istnieje dokument spisany) przez Najjaśniejszego i Najczcigodniejszego Stanisława Szembeka ze Słupowa, sufragana krakowskiego...”

⁸ Przewielebny Piotr Gajski wikariusz parafii w Książnicach ten łuk własnymi nakładami zbudował.

⁹ Akta wizytacyjne, Archiwum Kurii Metropolitalne w Krakowie.

braki zostały uzupełnione przez proboszcza ks. Jana Wideraka. Dach naprawiono, w miejsce dawnej sygnaturki wystawiono nową wieżyczkę, miedzianą blachą krytą, liczba dzwonów została przywrócona, by jak dawnej swoim dźwięcznym głosem mogły zapraszać wiernych do świątyni Pańskiej. Następcy ks. Jana Wideraka kontynuowali prace nad odnowieniem książnickiego kościoła. W ostatnim protokole wizyty pasterskiej (sporządzonym 3 VI 1990 r.) czytamy: „Kościół parafialny zarówno wewnątrz jak zewnątrz jest w dobrym stanie. Jest bardzo czysto utrzymany”.

Literatura:

Gurda J., Parafia Książnice Wielkie. Zarys dziejów, Kielce 1992.

Katalog zabytków sztuki w Polsce, t. III, Województwo kieleckie, z. 9, Powiat pińczowski, Warszawa 1961, s. 40-43.

Wiśniewski J., Historyczny opis kościołów, miast, zabytków i pamiątek w pińczowskim, skalbmierskim i wiślickim, Marjówka 1927.

OPIS KOŚCIOŁA

Kościół parafialny pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Książnicach Wielkich jest budowlą orientowaną, murowaną z kamienia i cegły, tynkowaną, jednonawową z prostokątnym, dwuprzęsłowym zamkniętym półkolistą apsydą prezbiterium. Do wschodniego przęsła prezbiterium od północy przylega prostokątna dawna zakrystia (obecnie składzik), a od południa dawny skarbiec, obecnie pełniący funkcję zakrystii, również na rzucie prostokąta; do zachodniego przęsła prezbiterium dobudowano od północy prostokątną kaplicę pw. Św. Izydora (pierwotnie pw. Matki Boskiej Loretańskiej), a od południa kopułową kaplicę Matki Boskiej Niepokalanie Poczętej, wzniesioną na rzucie zbliżonym do kwadratu. Do nawy od północy dostawiono prostokątną przybudówkę mieszczącą w części wschodniej składzik, a w części zachodniej wąską kruchtę.

ELEWACJE

Elewacje tynkowane. Fasada na wysokim cokole z gzymsem, trójosiowa, opięta płaskimi lizenami wspierającymi uproszczone belkowanie i profilowany gzyms występujący nad podporami; zwieńczona trójkątnym szczytem, w którego polu okulus z płaskorzeźbionym przedstawieniem Baranka Apokaliptycznego w profilowanym obramieniu. W zwieńczeniu szczytu metalowy żelazny krzyż łaciński na murowanym prostopadłościennym postumencie. W polach pomiędzy lizenami prostokątne płyciny w dwóch strefach: ponad cokolem w kształcie stojącego prostokąta, wyżej, oddzielone gzymsem płyciny w kształcie leżącego prostokąta. W osi środkowej portal prostokątny zamknięty półkoliście, w nim osadzone nowe drzwi prostokątne, dwuskrzydłowe, metalowe; ponad nimi nadproże i przeszklone półkoliste nadświetle. Po bokach portalu dwie kolumny kamienne, półkuliste, puklowane. W osiach bocznych zamknięte półkoliście nisze, w nich kamienne, rzeźbione, całopostaciowe figury, od północy św. Franciszek z Asyżu, od południa św. Antoni Padewski. Elewacje północna i południowa nawy trójosiowe, na cokole, od zachodu z lizeną podtrzymującą uproszczone belkowanie i profilowany gzyms koronujący. Elewacje prezbiterium na cokole, opięte lizenami, wspierającymi uproszczone belkowanie i gzyms koronujący. Elewacje składziku od północy na cokole, jednoosiowe, z prostokątnym okratowanym oknem. Elewacje kaplicy północnej z narożnikami opiętymi jońskimi pilastrami wspierającymi uproszczone belkowanie z motywem tryglifów oraz profilowany gzyms koronujący; jednoosiowe, z dużymi prostokątnymi płycinami, w których polu niemal kwadratowe zamknięte odcinkowo okno w uszatym obramieniu z tynku. W elewacji północnej trójkątny szczyt. Elewacja północna przybudówki od północy na niskim cokole, z gzymsem podokapowym, trójosiowa, z dwoma oknami prostokątnymi, zamkniętymi odcinkowo oraz prostokątnym zamkniętym odcinkowo otworem wejściowym do kruchty. Elewacje obecnej zakrystii na cokole, jedno- i dwuosiowe, z dużymi prostokątnymi płycinami,

w polu których od południa jedno okratowane prostokątne okno, od wschodu także okno i prostokątny otwór wejściowy; zwieńczone profilowanym gzymsem i od południa trójkątnym półszczytem. Elewacje kaplicy południowej jednoosiowe, na cokole, z dużymi uskokowymi płycinami, w polu których duże półkoliste, okratowane okna, naroża opięte lizenami podtrzymującymi uproszczone belkowanie i profilowany gzyms koronujący. Przy elewacji południowej murowane podwyższenie na rzucie prostokąta, z metalową balustradą, na którym drewniany, późnobarokowy Chrystus Ukrzyżowany, osłonięty krytym blachą daszkiem z ażurową dekoracją pod okapem. Ponad daszkiem zegar słoneczny. Latarnia ośmioboczna, opięta lizenami, pomiędzy którymi prostokątne zamknięte półkoliście okienka. Dachy nad prezbiterium i nawą oraz kaplicą północną dwuspadowe, nad absydą trójpołaciowy; nad kaplicą południową i latarnią kopuła; nad obecną zakrystią, składzikiem i przybudówką północną pulpitowe; kryte blachą cynkową. Na kalenicy dachu nad nawą wieżyczka na sygnaturkę (po 1918 r.), na rzucie ośmioboku, z ażurową glorieta, zwieńczona iglicą z kulą i krzyżem.

WNĘTRZE

Prezbiterium prostokątne, dwuprzęsłowe z półkolistą apsydą, prezbiterium otarte jest do nawy arkadą tęczy o archiwolcie o łuku półkolistym lekko obniżonym, profilowaną, z geometryczną dekoracją ze stiuku. Ściany artykułowane parami pilastrów, na cokołach, z kompozytowymi pozłocnymi kapitelami, wspierających uproszczone belkowanie wyłamane (występujące) nad podporami. W polach pomiędzy pilastrami, w przęśle zachodnim arkady kaplic, w przęśle wschodnim od południa ślepa arkada, w której polu portal do ob. zakrystii. Sklepienie prezbiterium kolebkowe z lunetami, na parach gurtów; ozdobione stiukową dekoracją o podziałach ramowych, z płycinami w kształcie czworoliści opisanych na kwadracie i trójkątów; w apsydzie plastyczne przedstawienie gołębic Ducha Świętego w ozdobnym obramieniu, ujęte trzema stiukowymi główkami puttów ze skrzydełkami; w kluczach lunet stiukowe pozłoczone spinacze z motywami wolut. Dekoracja stiukowa uzupełniona dekoracją malarską: w płycinach na sklepieniu, w pierwszym przęśle błogosławiący Chrystus w półpostaci, z krzyżem; w drugim przęśle Bóg Ojciec z globem i berłem; w pozostałych płycinach rozety; na spływach sklepień motywy roślinne; w lunetach girlandy i woluty z motywów roślinnych; na gurtach, u nasady całopostaciowe przedstawienia świętych, wyżej motywy roślinne i geometryczne. Podłucze arkady tęczy ozdobione płycinami w stiukowych obramieniach, w których u nasady malowane wizerunki św. Piotra i Pawła, wyżej motywy korony cierniowej wśród wici roślinnej z róż i winnej latorośli. Na pasie uproszczonego belkowania złoty napis kapitałą: (od pn.-zach.) MARIA MATER GRATIAE | MATER MISERICORDIAE | TV NOS AB HOSTE (od pd.-wsch.) PROTEGE ET HORA | MORTIS SVSCIPE O MATER | DEI MEMENTO MEI. Na ścianach nowe tynki. Nawarstwienia malarskie zachowane jedynie fragmentarycznie na pilastrach i belkowaniu.

Ostatnie udokumentowane prace przy polichromii prezbiterium wykonali w roku 1987 Antoni Stąpór z Bochni wraz z synami. Okna umieszczone wysoko, ponad gzymsem wieńczącym ściany, prostokątne zwieńczone odcinkowo, obustronnie rozglifione, w nich witraże; w glifie okna od południa, nad wejściem do zakrystii odsłonięty relikwiarz pierwotnej dekoracji malarskiej prezbiterium - malowany wazon z kwiatami (XVII w.). Posadzka w prezbiterium z kamienia Słupiec, ułożona została jesienią 1987 roku, w części ołtarzowej podniesiona o trzy stopnie. W arkadzie tęczy od strony północnej tablica prostokątna z marmuru kieleckiego z inskrypcją: D.O.M. / et Assumptae B. M. V. / Hanc ecclesiam soli Deo / juvante multis impredientibus / sumptu proprio Petrus Gajski / V. de novi aedificavit diteiq / Patriae suae memoriam / reliquit A. D. 1680. W ścianie południowej wmurowane epitafium zmarłego w 1705 roku prepozyta Antoniego ze Słupowa Szembeka, wykonane z czarnego marmuru dębnickiego, z czaszkami z alabastru lub białego marmuru; w ozdobnym obramieniu inskrypcja łacińska, minuskułą: D. O. M. / nec non posthumae memoriae perillustris et reverendissimi Domini - Antonii a Słupow Szembek...; w ozdobnym zwieńczeniu miejsce po portrecie zmarłego. Ponad wejściem do obecnej zakrystii w arkadzie tablica pamiątkowa z szarego marmuru, ku czci biskupa Jana Gurdy z inskrypcją kapitałą, z nałożonych metalowych liter: JAN GURDA / BISKUP POMOCNICZY KIELECKI 1972-1993 / UR. 24 III 1920 ZM. 16 I 1993 / WIKARIUSZ KAPITULNY / DOKTOR ŚWIĘTEJ TEOLOGII / PROFESOR SEMINARIUM DUCHOWNEGO / POR. ARMII KRAJOWEJ PS. POLONIA / W I ROCZNICĘ ŚMIERCI / WDZIĘCZNI RODACY. Ponad tablicą spiżowe popiersie biskupa oraz herby kapituły kieleckiej (?) i własny biskupa (?).

Korpus nawowy wzniesiony (1864 r.) na rzucie prostokąta, jednona-wowy korpus, szerszy od prezbiterium, dostępny od zachodu portalem głównym. Drugie wejście prowadzi od północy z kruchty (przedsionka). Wnętrze nawy otwarte jest do prezbiterium arkadą tęczy. Nawa nakryta płaskim stropem o podziałach ramowych, ozdobionym polichromią z przedstawieniem pośrodku, w okazałej płycinie w kształcie czworoliścia opisanego na prostokącie, Matki Boskiej Niepokalanie Poczętej wśród aniołów z instrumentami muzycznymi oraz atrybutami Marii. W polach bocznych motywy roślinne. Skromna dekoracja ścian została ograniczona do złotych, zdwojonych pasków wokół okien i wici roślinnej nad oknami. Być może projekt tej polichromii można przypisać Krzysztofo-wi Jackowskiemu z Kielc, a realizację w roku 1968 Julianowi Mytnikowi z Krakowa. Wnętrze doświetlone jest prostokątnymi zamkniętymi odcinkowo oknami umieszczonymi po trzy w murach północnym i południowym. W nich witraże z kolistymi medalionami pośrodku i barwnymi bordiurami. W zachodniej części nawy mieści się chór muzyczny, żelbetowy, w środkowej części lekko łukowo występujący, wsparty na dwóch cylindrycznych słupach, dostępny metalowymi kręconymi schodami umieszczonymi w narożu pn.-zach. nawy (wzniesiony w 1966 r., według projektu architekta Stanisława Skibniewskiego, w miejsce starszego drewnianego).

Pod chórem, w osi środkowej, wiatrołap z drewna dębowego, przeszklony, wykonany w 1988 w wytwórni „Ars Catholica”, według projektu Stanisława Skibniewskiego. W ścianę wschodnią nawy, po prawej stronie arkady tęczy, wmurowana marmurowa płyta nagrobna Jana Trembeckiego i jego żony z domu Strzembosz, z inskrypcją łacińską kapitałą i płaskorzeźbionymi herbami Prus I, Jastrzębiec, Strzemię i Łabędź, umieszczonymi na tarczy ujętej kolistym półwałkowym obramieniem. Posadzkę z płyt marmuru Morawica i Bolechowice układanego w romby położono w 1987 r. W drugim półroczu następnego roku malowanie nawy wykonali Antoni Stąpór z Bochni i jego bracia. Kaplice boczne przy prezbiterium od północy i południa otwarte są do wnętrza arkadowo.

Kaplica p.w. Św. Izydora od strony północnej, ufundowana w roku 1673, na rzucie prostokąta, o ścianach opiętych pilastrami, na cokółkach, z kompozytowymi pozłożonymi kapitelami, wspierającymi pełne belkowanie i wydatny profilowany gzyms obiegający wnętrze, występujący nad podporami; artykulacja ścian trójosiowa, w osi środkowej przyścienna półkolista arkada o profilowanej archiwolcie wspartej na gzymsach impostowych, w osiach bocznych w strefie górnej zamknięte półkoliście nisze z gzymsami impostowymi u podstawy konchy, w nich posągi świętych, śś. Piotr, Paweł, Jan Chrzciciel, Jan Ewangelista, w strefie dolnej, poniżej nisz, prostokątne płyciny. Sklepienie kolebkowe z lunetami, na gurtach, z dekoracją stiukową z motywów girland z liści lauru, główek puttów; pośrodku gołębi-ca Ducha Świętego; w polach skrajnych prostokątne płyciny. Ponad gzymsem wieńczącym od wschodu, północy i zachodu po jednym oknie prostokątnym zamkniętym odcinkowo, obustronnie rozglifionym. W odkrywkach nawarstwień malarskich, wykonanych w marcu 1977, ujawniono pod pobiałami barwne relikty pierwotnej dekoracji (ślady ugru, cynobru, szarości, różu angielskiego). W późniejszych odkrywkach widoczne fragmenty kompozycji figuralnych i ornamentalnych. Kaplica otwarta do prezbiterium półkolistą arkadą, o profilowanej archiwolcie spływającej na gzymsy impostowe; w arkadzie krata z kutych prętów żelaznych przewlekanych. Ponad arkadą prześwit - prostokątny zamknięty odcinkowo, obustronnie rozglifiony. Nad arkadą w ścianie wschodniej wmurowana marmurowa prostokątna tablica fundacyjna z łacińską minuskułową inskrypcją: *Sacellum hoc Deiparae Virgini Lauretanae duobus / milibus floren(or)um in censum annum locatis – sacroque / de passione D(omi)ni singulis feriis sextis fundato- R. Petrus / Gaius eccl(esiae) hujus vic(arius) – sumptibus propriis tam prope / sexagenarius erexit – Anno Domini 1673. / Oretur pro eo.* Posadzka z czarnego i białego kamienia układanego w szachownicę. Zewnątrz elewacje o podziałach ramowych, narożniki opięte pilastrami o jońskich kapitelach, w zwieńczeniu fryz tryglifowy. Okna prostokątne, zwieńczone odcinkowo, rozglifione, w uszaty-tych obramieniach. Dach dwuspadowy, z trójkątnym szczytem od pn.

Kaplica p.w. Niepokalanego Poczęcia Matki Boskiej, od południa, w zachodnim przęśle prezbiterium ufundowana w roku 1733, od południa, z kryptą, na rzucie kwadratu, nakryta kopułą na rzucie elipsy, na pendentywach, zwieńczona latarnią. Ściany wnętrza z pilastrami w narożnikach, wspierającymi uproszczone belkowanie i profilowany gzyms; w ścianach tarczowych nisze z półkolistymi oknami, w których osadzone witraże. Czasza kopuły wzniesiona na pendentywach, z profilowanym gzymsem u podstawy, latarnia z wąskimi prostokątnymi okienkami zwieńczonymi półkoliście i przesklepioną kopułą. Ostatnie udokumentowane polichromowanie ścian i kopuły w roku 1975, według projektu artystów konserwatorów Ireny Gawron i Mariana Szulca - przedstawienie Matki Boskiej z Dzieciątkiem na ścianie wschodniej, anioły z tarczami na pendentywach. W odkrywkach i spod pobiałych widoczne starsze warstwy malarskie (według badań stratygraficznych z roku 1974, dwie - pierwsza w technice temperowej, druga w technice tłustej tempery), - kimation na gzymsach, dromader na ścianie zachodniej, olejna lamperia imitująca marmoryzację u dołu ściany wschodniej. W arkadzie wejściowej ozdobna krata żelazna kuta (brak drzwi). Ponad arkadą, na osi, prostokątny zamknięty odcinkowo prześwit, obustronnie rozglifiony. W ścianie zachodniej wmurowana prostokątna tablica pamiątkowa z marmuru kieleckiego z inskrypcją: D. O. M. / Michałowie Paproccy / Synowi Swemu Włodzimierzowi w dowód / żalu i przywiązania / tę pamiątkę poświęcają zmarł d. 5. Sty(cznia) / 1842 mając lat 4. W ścianie wschodniej ślad zamurowanego dawnego wejścia do skarbczyka. Posadzka marmurowa, z białych i czarnych kwadratowych płyt układanych w szachownicę.

Dawna Zakrystia - obecnie składzik, od północy przy wschodnim przęśle, zbudowana w roku 1673, na rzucie prostokąta, sklepiona krzyżowo, z lunetą od południa nad drzwiami wejściowymi. Ściany pobielone, w odkrywkach widoczne starsze warstwy malarskie. W ścianie zachodniej nisza z szafką o trzech szufladach; po bokach i u dołu zapewne wtórnie użyte listwy z płaskorzeźbioną dekoracją o stylizacji późnogotyckiej. Posadzka z terazzo. Okna od wschodu i północy, kwadratowe zamknięte odcinkowo, obustronnie rozglifione, okratowane. Wejście do wnętrza z prezbiterium przez portal kamienny, z piaskowca, prostokątny, profilowany, zwieńczony wysuniętym profilowanym gzymsem. Ponad nadprożem inskrypcja łacińska kapitałą: R(everendus) PETRVS GAYSKI VIC(arius) ECCLE(s)AE XIĄZNIC(ensis) / FORNICEM HVNC PROPRIO SVMPTV PROCVRAVIT, / A. D. 1.6.7.3. 10 IVLIJ DIC PATER N(oste)R P(ro)E(o). W portalu drzwi drewniane, okute blachą żelazną i listwami w ukośną kratę, z antabą i skoblem. Ponad portalem, od strony prezbiterium nisza zamknięta półkoliście, w niej rzeźba drewniana, późnogotycka Matka Boska z Dzieciątkiem.

Dawny skarbczyk, obecnie Zakrystia od południa, przy wschodnim prześle prezbiterium, na rzucie prostokąta, dwuprzęsłowa, sklepiona krzyżowo. Okna od wschodu i południa, niemal kwadratowe zamknięte łukiem odcinkowym, obustronnie rozglifione, okratowane. Pierwotnie dostępny z kaplicy Matki Boskiej. Wejście z prezbiterium przez portal kamienny, prostokątny, fazowany. W nim drzwi jednoskrzydłowe, z blachy żelaznej, okute listwami w skośną kratę, opatrzone dwiema antabami i zamkiem. Od wschodu wtórnie przebite prostokątne wejście od zewnątrz z cmentarza, w nim drzwi drewniane, jednoskrzydłowe, płycinowe.

Kruchta północna od północy, przy nawie, na rzucie wydłużonego prostokąta, z wejściem od północy, w którym drzwi drewniane, jednoskrzydłowe, płycinowe. W wejściu z kościoła drzwi jednoskrzydłowe, deskowo-spągowe, na zawiasach. Nakryta płaskim sufitem, wewnątrz doświetlone od zachodu jednym oknem prostokątnym, rozglifionym, zabezpieczonym kratą. W murze wschodnim wejście do schowka. W narożu pd.-wsch., przy wejściu do kościoła, wmurowana kropielnica z czarnego marmuru dębnickiego, puklowana. Powyżej wmurowana prostokątna tablica z brązowego marmuru z okazałym reliefowym krzyżem łacińskim, na którym umieszczone łacińskie inskrypcje kapitałą: u góry - M.C.M. [1900 r.]; na poziomej belce krzyża - CHRISTUS DEUS HOMO; na pionowej belce - VIVIT REGNAT IMPERAT; u dołu krzyża - M.C.M.I. [1901 r.]. U dołu tablicy po bokach krzyża i poniżej po polsku minuskuła inskrypcje: Za ucałowanie / tego krzyża | i odmówienie „Ojcze nasz” ? Ojciec ś. Leon XIII d. 2. Listopada 1899 r. / nadał 100 dni odpustu raz na dzień.

Schówek, przy nawie od północy, na rzucie prostokąta, nakryty płaskim stropem sufitowym, dostępny od zachodu z kruchty, drzwiami drewnianymi jednoskrzydłowymi. Wnętrze doświetlone od północy dwoma oknami, prostokątnymi zamkniętymi odcinkowo, obustronnie rozglifionymi. Drzwi wejściowe do schowka drewniane, z desek, jednoskrzydłowe, na zawiasach z zamkiem.

OPIS I STAN ZACHOWANIA ELEMENTÓW WYSTROJU

Tynki

Mury kościoła wzniesione w ceglano-kamiennym wątku są otynkowane. Tynki na powierzchni elewacji zostały naprawione i wyprowadzone zartartymi na szorstko zaprawami w trakcie ostatnich prac remontowych w latach osiemdziesiątych XX w. Wówczas wykonano także wymalowanie powierzchni oraz naprawy pokrycia dachowego, pokrycia daszku nad Chrystusem ukrzyżowanym, ofasowań gzymsów, rynien i rur spustowych. Obecnie powierzchnia wymalowania tynków jest już zabrudzona, powstały zacieki i zaplamienia, w wielu miejscach tynki uległy zniszczeniu. Największe uszkodzenia powstały w dolnych partiach ścian wokół całego budynku do wysokości około 1,5 m. Farba wymalowania jest silnie spękana, łuszczy się i odpada płatami. Także tynki spękały, są odspojone od muru na dużych powierzchniach, kruszą się, odpadają i osypują, powstały ubytki. Głównie od północy są porośnięte glonami. Przyczyną takiego stanu jest zawilgoce nie murów powstałe w efekcie wnikania wód opadowych wskutek niesprawnego systemu ich odprowadzania¹⁰ i uszczelniającego oddziaływania betonowych płyt ułożonych wokół murów oraz ich spękań, gdzie wpływająca w szczeliny woda, nie mogąc wyparować wsiąka w ściany kościoła. Nie wykluczone, iż dodatkowym czynnikiem niszczącym jest podciąganie wód gruntowych wraz z utrudnionym ich odparowaniem. W tych miejscach zapewne powstały także uszkodzenia wątków muru. W obrębie wyższych partii elewacji, nad niektórymi oknami zauważono pęknięcia. Zapewne tam też pod farbą tynki mogą posiadać zniszczenia: odspojenia od podłoża, osłabioną strukturę.

Dekoracje architektoniczne

Wystrój architektoniczny elewacji: gzymsy, lizeny, dekoracje szczytu elewacji zachodniej, podziały, profilowania płycin, parapety okien są murowane i otynkowane. Tynki zostały naprawione i wyprowadzone zartartymi na szorstko zaprawami w trakcie ostatnich prac remontowych w latach osiemdziesiątych XX w. Wówczas wykonano także wymalowanie powierzchni oraz naprawy pokrycia dachowego, pokrycia daszku nad Chrystusem ukrzyżowanym, ofasowań gzymsów, rynien i rur spustowych. Obecnie powierzchnia wymalowania tynków jest już zabrudzona, powstały zacieki i zaplamienia. Uszkodzone są miejscami wyprawy tynkowe, głównie w obrębie gzymsu wieńczącego, a także na niższych podziałach architektonicznych. Są porośnięte glonami, powstały spękania, odspojenia od podłoża i ubytki,

¹⁰Opinia techniczna dotycząca poziomu zawilgocenia ścian kościoła parafialnego w Książnicach Wielkich, woj. Małopolskie dr inż. Mariusz Garecki Kielce 2019 r.

zaprawy kruszą się, odpadają i osypują. Zauważono ubytki i liczne uszkodzenia krawędzi. Przyczyną takiego stanu są zapewne nieszczelności rynien, ofasowań lub też brak ofasowań. Zapewne pod farbą wyprawy mogą posiadać zniszczenia: odspojenia od podłoża i osłabioną strukturę.

Dekoracje sztukatorskie

Wystrój sztukatorski elewacji kaplicy św. Izydora od północy: głowice lizen, obramienia okien, tryglify gzymsu wieńczącego wykonano w narzucie z zaprawy. Wyprawy zostały naprawione i pokryte wymalowaniem w trakcie ostatnich prac remontowych w latach osiemdziesiątych XX w. Obecnie powierzchnia wymalowania tynków jest już zabrudzona, powstały zacieki i zaplamienia. Zapewne pod farbą wyprawy mogą posiadać zniszczenia: odspojenia od podłoża i osłabioną strukturę. Niektóre formy sztukatorskie są zniekształcone. Zapewne pod farbą wyprawy mogą posiadać zniszczenia: odspojenia od podłoża i osłabioną strukturę.

Elementy kamienne

Wystrój rzeźbiarski stanowią figury św. Franciszek z Asyżu, św. Antoni Padewski umieszczone w dwóch niszach elewacji zachodniej, płaskorzeźba z przedstawieniem Baranka Apokaliptycznego w okulusie na szczycie elewacji zachodniej z wapienia pińczowskiego, a także dwie kropielnice przy wejściu głównym, tablica z inskrypcjami na szczycie kruchy od północy, zegar słoneczny na elewacji kaplicy NMP Niepokalanego Poczęcia z wapienia zbitego. Podlegały one pracom naprawczym w trakcie remontu elewacji w latach osiemdziesiątych XX w. Kamienne figury są zabrudzone i zakurzone. Niektóre partie kamienia posiadają czarne przebarwienia. Jego struktura w efekcie wietrzenia jest osłabiona miejscami stała się silnie porowata, utraciła pierwotne lico. Powstały liczne drobne ubytki. Wiele uzupełnień konserwatorskich utraciło swoje walory techniczne. Najprawdopodobniej płaskorzeźba z przedstawieniem Baranka Apokaliptycznego została pokryta w trakcie ostatnich prac warstwą wyrównawczej zaprawy i wymalowaniem, w związku z czym formy rzeźbiarskie wyobliły się i straciły pełnię walorów estetycznych. Kropielnice są zabrudzone, przebarwione, powstały drobne ubytki i uszkodzenia mechaniczne kamienia: zrysowana, obicia w efekcie użytkowania. Tablica z inskrypcjami otoczona ornamentem woliczek jest zabrudzona. Najprawdopodobniej lico niemal na całej powierzchni zostało pokryte cienką warstwą cementowego zatarcia co spowodowało znaczne unieczyszczenie inskrypcji i ma niekorzystny wpływ na strukturę kamienia. Powstały uszkodzenia i rozległe ubytki ornamentów. Zegar słoneczny jest zabrudzony, widoczne są liczne drobne ubytki. W dolnej partii powstało rdzawe przebarwienie od stalowej wskazówki.

Elementy drewniane

W niszy elewacji kaplicy NMP Niepokalanego Poczęcia od południa znajduje się drewniana figura Chrystusa Ukrzyżowanego która jest osłonięta drewnianym daszkiem. Figurę pokrywa współczesna dekoracja malarska nie posiadająca walorów artystycznych: brązowa malatura krzyża, różowo-ugrowa karnacja, szaro-niebieskie perizonium, czarne włosy i broda. Struktura daszku została współcześnie wymalowana na szaro. Wymalowania figury Chrystusa, krzyża i daszku są zabrudzone, spękanne, odspojone, łuszczą się i odpadają. Drewno figury, krzyża i daszku jest silnie spękanne, jego struktura uległa osłabieniu. Powstały ubytki i uszkodzenia wymalowań i drewna zarysowania, obicia, liczne drobne ubytki. Tynki w tle Chrystusa, zapewne naprawiane, przemalowano w latach 80-tych niebieską farbą. Jednoskrzydłowe drzwi do kruchty i zakrystii z metalowym zamkiem klamkami i zawiasami są pokryte brązowym współczesnym wymalowaniem. Powstały spękania i uszkodzenia mechaniczne wymalowań i drewna w efekcie intensywnego użytkowania: zarysowania, obicia, liczne drobne ubytki. Metal skorodował.

Elementy metalowe

Figura Chrystusa Ukrzyżowanego w niszy elewacji kaplicy NMP Niepokalanego Poczęcia pod okapem i w przyziemi otoczona jest ażurową, stalową, ornamentalną balustradą. Metal pokrywa szare, współczesne wymalowanie farbą. Obecnie jest skorodowany, szare wymalowanie posiada spękania, łuszczy się i odpada, powstały ubytki. W oknach wszystkich elewacji znajdują się metalowe, historyczne kraty pokryte współczesnym szarym wymalowaniem z okresu renowacji elewacji. Obecnie są skorodowane, farby łuszczą się i odpadają. Z metalu wykonano współcześnie drzwi frontowe pokryte czarnym wymalowaniem. Metal skorodował. Farby posiadają zniszczenia i mechaniczne uszkodzenia.

ZAŁOŻENIA KONSERWATORSKIE

Głównym założeniem konserwatorskim jest zachowanie i zabezpieczenie substancji zabytkowego wystroju elewacji oraz przywrócenie jej walorów technicznych i estetycznych. Naprawom podlegać będą wyprawy tynkowe, dekoracje architektoniczne i sztukatorskie, elementy kamienne, drewniane i metalowe. Zakłada się usunięcie wyłącznie współczesnych, całkowicie zniszczonych elementów, które utraciły walory techniczne i nie posiadają wartości artystycznej i estetycznej. Celem prawidłowego przeprowadzenia prac konserwatorskich oraz zapewnienia im należytej trwałości niezbędne jest wyeliminowanie przyczyn zniszczeń oraz usprawnienie systemu odprowadzenia wód opadowych do kanalizacji poprzez usunięcie betonowych płyt, będących w bezpośrednim sąsiedztwie murów, wykonanie izolacji pionowej murów i drenażu opaskowego. Po usunięciu zniszczonych, zawilgoconych i zasolonych dolnych partii tynków, do wysokości około 2,5 m zaleca się położenie zaprawy renowacyjnej. Na pozostałych fragmentach Proponuje się oczyszczenie wypraw, elementów kamiennych, drewnianych i metalowych ze zniszczonych, współczesnych nawarstwień farb i usunięcie współczesnych uzupełnień zaprawami. Zakładane jest uzupełnienie ubytków wypraw tynkowych zaprawą mineralną o fakturze zgodnej z historyczną i wykonanie wymalowania zgodnego z analogiami historycznymi po przedstawieniu prób kolorystycznych do akceptacji Komisji Konserwatorskiej. Należy wykonać również naprawy rynien i ofasowań, a także wykonać dodatkowe ofasowania w miejscach zniszczeń podziałów architektonicznych. Elementy kamienne po oczyszczeniu, usunięciu współczesnych, zniszczonych i wadliwych nawarstwień oraz uzupełnień zostaną zabezpieczone i uzupełnione.

Po wykonaniu odkrywek stratygraficznych, proponowane jest usunięcie współczesnych wymalowań figury Chrystusa Ukrzyżowanego nie posiadających wartości historycznej i artystycznej oraz przeprowadzenie konserwacji technicznej i estetycznej drewna i ewentualnych nawarstwień malarskich. Możliwe jest odtworzenie polichromii w oparciu o ewentualne pozostałości historycznej polichromii lub analogie historyczne na podstawie decyzji Komisji Konserwatorskiej.

Zakłada się zachowanie i poddanie pracom konserwatorskim krat w oknach oraz ozdobnej kraty osłaniających figurę Chrystusa Ukrzyżowanego przy elewacji kaplicy NMP Niepokalanego Poczęcia.

Niezbędne jest wykonanie dokumentacji konserwatorskiej opisowej i fotograficznej stanu zachowania przed i po pracach, a także przeprowadzonych zabiegów.

PROPONOWANE POSTĘPOWANIE KONSERWATORSKIE

Tynki

1. Wykonanie odkrywek i sond schodkowych celem rozpoznania stratygrafii nawarstwień i określenia kolorystyki wymalowania.
2. Oczyszczenie powierzchni i usunięcie współczesnych, zniszczonych, nawarstwień malarskich metodą mechaniczną szczotkami i szpachlami.
3. Usunięcie zniszczonych, współczesnych partii tynków metodą mechaniczną poprzez odkucie.
4. Niezbędne naprawy wątku ceglanego w odsłoniętych miejscach poprzez:
 - 4.1. Wzmocnienie struktury cegieł preparatem krzemoorganicznym np. KSE 100 lub KSE 300 firmy Remmers,
 - 4.2. Uzupełnienie poprzez wstawienie cegieł o analogicznych parametrach technicznych z oryginałem w miejscach całkowitej destrukcji na zaprawie wapienno-piaskowej.
5. Uzupełnienie ubytków tynków zaprawą.
6. Podklejenie odspojień i spękań historycznych wypraw np. preparatem Injektionsleim 2K firmy Remmers lub zaczynem wapienno-cementowym przy użyciu białego cementu wprowadzonego metodą iniekcji.
7. Wzmocnienie struktury wypraw w osłabionych miejscach przy użyciu preparatu krzemoorganicznego np. KSE 100 i KSE 300 firmy Remmers.
8. Zabezpieczenie ewentualnych pozostałości historycznych wymalowań odpowiednio dobranym roztworem Paraloidu B-72 w alkoholu.
9. Wymiana tynków w dolnej partii ścian do wysokości około 2,5 m i położenie tynków renowacyjnych np. Sp Top White firmy Remmers
10. Uzupełnienie ubytków spodnich warstw zaprawy przy użyciu gotowej zaprawy wapiennej np. Keim NHL - Kalkputz Grob firmy Keim.
11. Odtworzenie ubytków wierzchniej warstwy opracowania poprzez położenie zatarcia zaprawą wapienną np. Keim NHL - Kalkputz Fine firmy Keim dostosowanego do oryginału pod względem grubości wypełniacza i faktury.

12. Odtworzenie historycznego wymalowania w kolorystyce zgodnej z oryginałem, ustalonej poprzez wykonane badania konserwatorskie lub przekazy ikonograficzne po akceptacji przez Komisję Konserwatorską prób in situ przy użyciu farb krzemianowych np. Keim Granital firmy Keim.
13. Dokumentacja konserwatorska opisowa i fotograficzna stanu zachowania przed i po pracach oraz przeprowadzonych zabiegów.

Wystrój architektoniczny i dekoracje sztukatorskie

1. Wykonanie sond i odkrywek konserwatorskich celem ustalenia stratygrafii nawarstwień oraz określenia kolorystyki.
2. Mechaniczne usunięcie zabrudzeń i współczesnych nawarstwień farb przy użyciu pędzli i niewielkich szczotek szczecinowych, noży szewskich i skalpeli.
3. Mechaniczne usunięcie współczesnych, zniszczonych i wadliwych uzupełnień zaprawami poprzez odkucie dłutkami.
4. Podklejenie odspojień i spękań historycznych wypraw przy użyciu np. preparatu Injektionsleim 2K firmy Remmers lub zaczynu wapienno-cementowego z zastosowaniem białego cementu wprowadzonego metodą iniekcji.
5. Zabezpieczenie ewentualnych pozostałości historycznych wymalowań odpowiednio dobranym roztworem Paraloidu B-72 w alkoholu.
6. Wzmocnienie struktury wypraw w osłabionych miejscach przy użyciu preparatu krzemoorganicznego np. KSE 100 i KSE 300 firmy Remmers.
7. Uzupełnienie głębokich ubytków spodnich warstw zaprawy przy użyciu gotowej zaprawy mineralnej przeznaczonej do detali sztukatorskich np. Stucco GZ firmy Remmers.
8. Odtworzenie ubytków wierzchniej warstwy opracowania przy użyciu gotowej zaprawy mineralnej dostosowanej do oryginału pod względem grubości wypełniacza i faktury przeznaczonej do detali sztukatorskich np. Stucco FZ firmy Remmers.
9. Odtworzenie historycznego wymalowania w kolorystyce zgodnej z oryginałem, ustalonej poprzez wykonane badania konserwatorskie lub przekazy ikonograficzne po akceptacji przez Komisję Konserwatorską prób in situ przy użyciu farb krzemianowych np. Keim Granital firmy Keim.
10. Dokumentacja konserwatorska opisowa i fotograficzna stanu zachowania przed i po pracach oraz przeprowadzonych zabiegów.

Elementy kamienne

1. Oczyszczenie powierzchni kamienia z szkodliwych zanieczyszczeń wytwornicą pary wraz z odpowiednio dobranym roztworem gotowego preparatu do kamienia np. Clean SL Shmutzloser firmy Remmers, Należy ściśle, na bieżąco kontrolować i dostosowywać metodę i intensywność czyszczenia w zależności od stanu struktury kamienia w danym miejscu.
2. Wzmocnienie struktury wapienia pińczowskiego poprzez nasączenie bezrozpuszczalnikowym preparatem opartym na estrach kwasu krzemowego przeznaczonym do wapienia np. KSE 300 HV i KSE 100 firmy Remmers.
3. Uzupełnienie ubytków kamienia zaprawą mineralną o odpowiednio dobranych do oryginału parametrach technicznych i estetycznych: paroprzepuszczalność, grubość wypełniacza i kolorystyka zaprawą bez cementu opartą na wapie hydraulicznym np. RM ZF firmy Remmers.
4. Wykonanie hydrofobizacji elementów kamiennych przy użyciu preparatu siloksanowego do impregnacji wapienia np. Funcosil SL firmy Remmers.
5. Wykonanie dokumentacji konserwatorskiej opisowej i fotograficznej stanu zachowania przed i po pracach konserwatorskich oraz przeprowadzonych zabiegów.

Elementy drewniane

Figura Chrystusa Ukrzyżowanego

1. Wykonanie sond i odkrywek konserwatorskich celem ustalenia stratygrafii nawarstwień, rozpoznania pierwotnej kolorystyki i określenia zasięgu występowania historycznych nawarstwień.
2. Usunięcie współczesnych warstw malarskich z powierzchni drewna. Proponuje się zastosowanie metody mechanicznej lub chemicznej z możliwością połączenia obu metod po wykonaniu prób z wykorzystaniem preparatów do usuwania powłok malarskich na bazie rozpuszczalników zawieszonych w warstwie nośnej i skalpeli.
3. Wykonanie dezynfekcji i dezynsekcji drewna w miejscach gdzie będzie to konieczne przy użyciu preparatu renomowanej firmy np. Anti – Insekt firmy Remmers.
4. Wzmocnienie strukturalne drewna w miejscach osłabionych przy użyciu preparatu renomowanej firmy np. Pu-Holzverfestiging firmy Remmers. wprowadzanego poprzez nasączenie lub iniekcje.

5. Sklejenie rozszczepień i pęknięć drewna.
6. Wykonanie wstawek w miejscach ubytków drewna i całkowicie zniszczonych elementów z użyciem odpowiednio dobranego do oryginału, wysezonowanego drewna.
7. Uzupełnienie mniejszych ubytków kitem do drewna na bazie pyłu drzewnego renomowanej firmy np. Novecento lub kitem dwuskładnikowym, chemoutwardzalnym Akson.
8. Odtworzenie historycznej polichromii przy użyciu techniki dostosowanej do oryginału, prawdopodobnie technika olejno-żywiczna.
9. Wykonanie dokumentacji konserwatorskiej opisowej i fotograficznej stanu zachowania przed i po pracach konserwatorskich oraz przeprowadzonych zabiegów.

Drzwi i zadaszenie nad figurą Chrystusa Ukrzyżowanego

1. Usunięcie współczesnych warstw malarskich z powierzchni drewna. Proponuje się zastosowanie metody mechanicznej lub chemicznej z możliwością połączenia obu metod po wykonaniu prób z wykorzystaniem preparatów do usuwania powłok malarskich na bazie rozpuszczalników zawieszonych w warstwie nośnej i noży szewskich, skalpeli i materiałów ściernych.
2. Wykonanie dezynfekcji i dezynsekcji drewna w miejscach gdzie będzie to konieczne przy użyciu preparatu renomowanej firmy np. Anti – Insekt firmy Remmers.
3. Wzmocnienie strukturalne drewna w miejscach osłabionych przy użyciu preparatu renomowanej firmy np. Pu-Holzverfestiging firmy Remmers. wprowadzanego poprzez nasączenie lub iniekcje.
4. Wykonanie niezbędnych prac stolarskich mających na celu naprawę złączy stolarskich, sklejenie rozszczepień i pęknięć drewna.
5. Wykonanie wstawek w miejscach ubytków drewna i całkowicie zniszczonych elementów z użyciem odpowiednio dobranego do oryginału, wysezonowanego drewna.
6. Uzupełnienie mniejszych ubytków i wyprowadzenie zniszczonej powierzchni kitem do drewna na bazie pyłu drzewnego renomowanej firmy np. szpachlówki o podwyższonej elastyczności, która zwiększy trwałość uzupełnień poprzez dostosowanie do pracy drewna i ograniczy ich pękanie, a przez to wnikanie wody w drewno np. szpachlówki Induline 2K-Spachtel firmy Remmers lub dwuskładnikowego kitu, chemoutwardzalnego Akson.

7. Rekonstrukcja malatury w historycznej kolorystyce przy użyciu farby do drewna przeznaczonej do ekspozycji zewnętrznej o podwyższonej elastyczności, która dostosowuje się do pracy drewna także w warunkach zewnętrznych renomowanej firmy np. Deckfarbe lub Rofalin acryl firmy Remmers, po przedstawieniu prób barwnych do akceptacji komisji konserwatorskiej.
8. Wykonanie dokumentacji konserwatorskiej opisowej i fotograficznej stanu zachowania przed i po pracach konserwatorskich oraz przeprowadzonych zabiegów.

Elementy metalowe – kraty w oknach

1. Usunięcie zniszczonych nawarstwień farb i warstw zabezpieczających z powierzchni metalu metodą mechaniczną np. szczotkami ze stali nierdzewnej.
2. Usunięcie produktów korozji metalu metodą mechaniczną np. szczotkami ze stali nierdzewnej.
3. Prostowanie elementów i naprawy celem wzmocnienia ewentualnych osłabionych połączeń.
4. Zabezpieczenie powierzchni metalu przed ponownym korodowaniem poprzez położenie warstwy antykorozyjnej renomowanej firmy.
5. Odtworzenie wymalowania na powierzchni metalu przy użyciu farb renomowanej firmy przeznaczonych do metalu w kolorystyce zgodnej z historyczną.

**DOKUMENTACJA FOTOGRAFICZNA STANU
ZACHOWANIA ELEWACJI KOŚCIOŁA**

Fot. 1 Kościół parafialny p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Książnicach Wielkich. Elewacje zewnętrzne, widok na ścianę zachodnią i południową. Widoczne zniszczenia tynków i wymalowania ścian w dolnych partiach murów wynikające z zawilgocenia związanego z niesprawnym systemem odprowadzenia wód opadowych.

Fot. 2 Kościół parafialny p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Książnicach Wielkich. Elewacje zewnętrzne, widok na ścianę południową. Widoczne zniszczenia tynków i wymalowania ścian w dolnych partiach murów wynikające z zawilgocenia związanego z niesprawnym systemem odprowadzenia wód opadowych.

Fot. 3 Kościół parafialny p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Książnicach Wielkich. Elewacje zewnętrzne, widok od strony wschodniej. Widoczne zniszczenia tynków i wymalowania ścian w dolnych partiach murów wynikające z zawilgocenia związanego z niesprawnym systemem odprowadzenia wód opadowych.

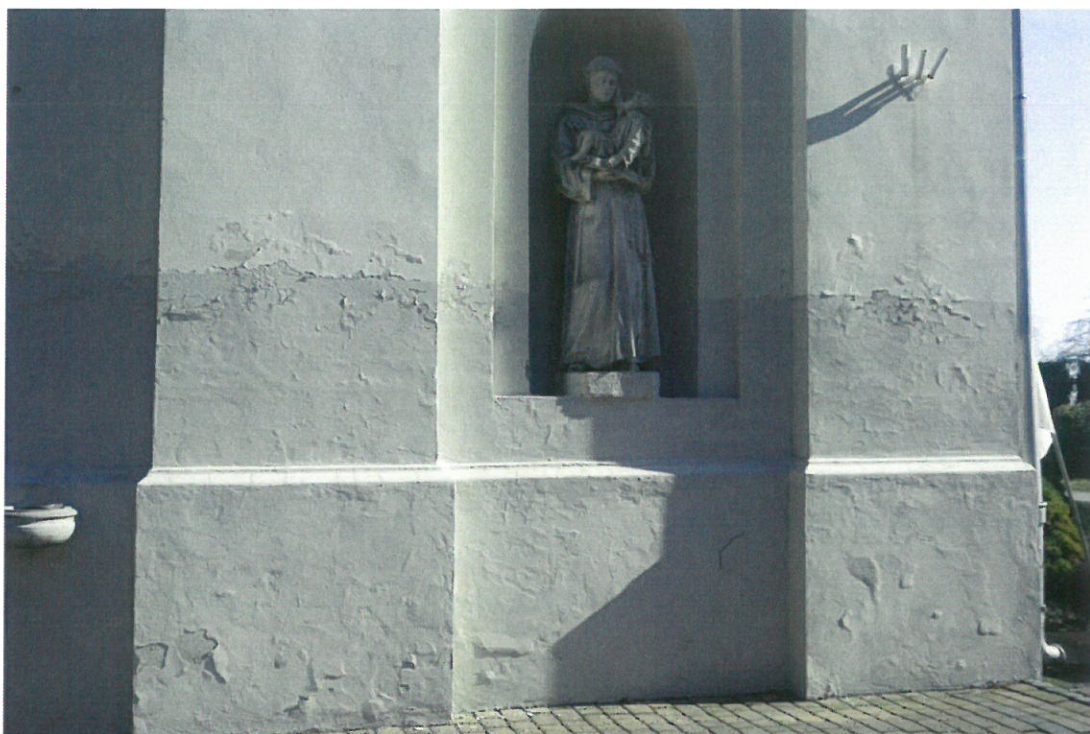
Fot. 4 Kościół parafialny p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Książnicach Wielkich. Elewacje zewnętrzne, widok na ścianę północną. Widoczne zniszczenia tynków i wymalowania ścian w dolnych partiach murów wynikające z zawilgocenia związanego z niesprawnym systemem odprowadzenia wód opadowych.

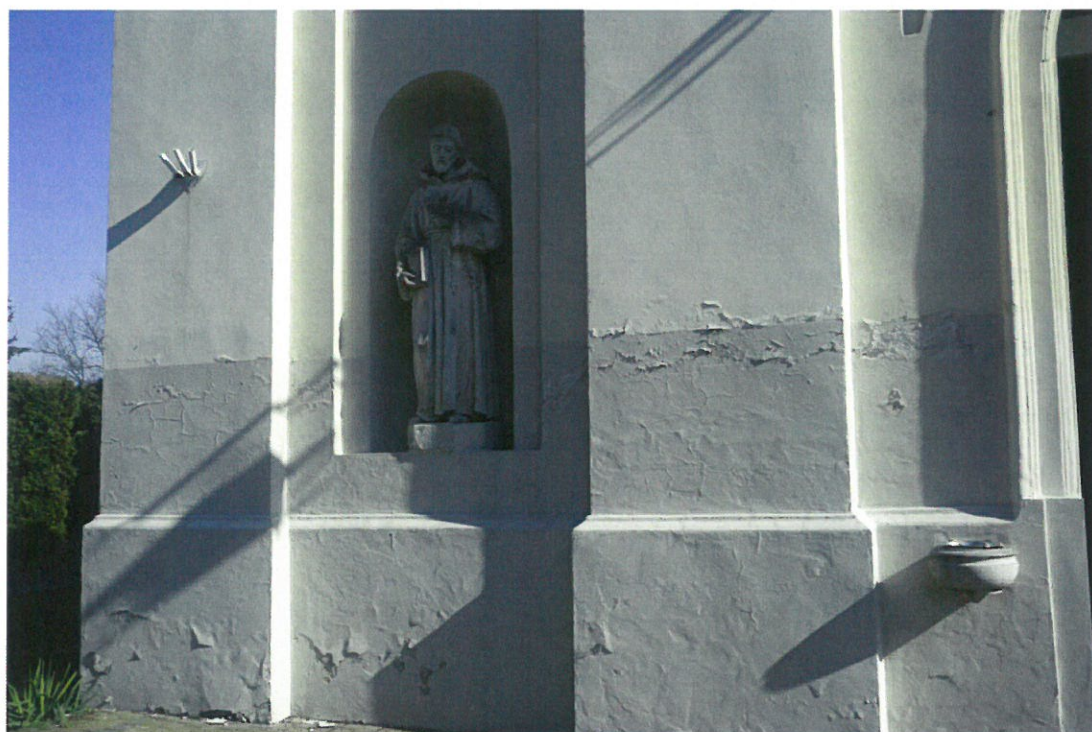
Fot. 5 Kościół parafialny p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Książnicach Wielkich. Elewacje zewnętrzne, widok na ścianę zachodnią. Widoczne zniszczenia tynków i wymalowania ścian w dolnych partiach murów wynikające z zawilgocenia związanego z niesprawnym systemem odprowadzenia wód opadowych.

Fot. 6 Kościół parafialny p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Książnicach Wielkich. Kościół parafialny p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Książnicach Wielkich. Elewacje zewnętrzne, szczyt ściany zachodniej. Widoczne zniszczenia gzymsu wieńczącego i wymalowania ścian wynikające z zawilgocenia związanego z uszkodzeniami ofasowań.

Fot. 7 Kościół parafialny p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Książnicach Wielkich. Elewacje zewnętrzne, partie cokołowe ściany zachodniej, część południowa. Widoczne zniszczenia tynków i wymalowania ścian w dolnych partiach murów wynikające z zawilgocenia związanego z niesprawnym systemem odprowadzenia wód opadowych.

Fot. 8 Kościół parafialny p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Książnicach Wielkich. Elewacje zewnętrzne, partie cokołowe ściany zachodniej, część północna. Widoczne zniszczenia tynków i wymalowania ścian w dolnych partiach murów wynikające z zawilgocenia związanego z niesprawnym systemem odprowadzenia wód opadowych.

Fot. 9 Kościół parafialny p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Książnicach Wielkich.
Elewacje zewnętrzne, partie cokołowe ściany południowej. Widoczne zniszczenia tynków i wymalowania ścian w dolnych partiach murów wynikające z zawilgocenia związanego z niesprawnym systemem odprowadzenia wód opadowych.

Fot. 10 Kościół parafialny p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Książnicach Wielkich
Elewacje zewnętrzne, partie cokołowe ściany północnej. Widoczne zniszczenia tynków i wymalowania ścian w dolnych partiach murów wynikające z zawilgocenia związanego z niesprawnym systemem odprowadzenia wód opadowych.

Fot. 11 Kościół parafialny p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Książnicach Wielkich. Elewacje zewnętrzne, partie cokołowe ścian południowej. Widoczne zniszczenia tynków i wymalowania ścian w dolnych partiach murów wynikające z zawilgocenia związanego z niesprawnym systemem odprowadzenia wód opadowych i spękaniem betonowej opaski.

Fot. 12 Kościół parafialny p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Książnicach Wielkich. Chrystus Ukrzyżowany wraz z drewnianym zadaszeniem i metalową ozdobną balustradą – elewacja południowa. Widoczne przemalowania figury i krzyża.

Fot. 13 Kościół parafialny p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Książnicach Wielkich. Chrystus Ukrzyżowany – elewacja południowa. Widoczne przemalowania figury i krzyża.

Fot. 14 Kościół parafialny p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Książnicach Wielkich. Kamienna tablica z inskrypcjami na elewacji dawnej zakrystii. Widoczne zniszczenia kamieniarki.

Fot. 15 Kościół parafialny p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Książnicach Wielkich.
Kamienna figura św. Franciszek z Asyżu – elewacja zachodnia. Widoczne zniszczenia kamieniarki.

Fot. 16 Kościół parafialny p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Książnicach Wielkich.
Kamienna figura św. Antoni Padewski – elewacja zachodnia. Widoczne zniszczenia kamieniarki.

Fot. 17 Kościół parafialny p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Książnicach Wielkich.
Drzwi do kruchty od południa. Widoczne zniszczenia drewna i wymalowania oraz korozja metalu.

Fot. 18 Kościół parafialny p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Książnicach Wielkich.
Drzwi do kruchty od południa. Widoczne zniszczenia drewna i wymalowania oraz korozja metalu.

